

Østfold fylkeskommune
Postboks 220
1702 SARPSBORG
Norge

Att.:

Vår saksbehandler
Mina Mjærum Johansen
+47 91 77 58 31

Vår dato
06.12.2017
Deres dato
23.11.2017

Vår referanse
17/00903-2
Deres referanse

Innspill til jordbruksforhandlingene 2018 fra Østfold Bondelag

Østfold Bondelag viser til *Innspill til jordbruksforhandlingene 2018* fra Østfold fylkeskommune, mottatt per e-post 23. november 2017, og vil med dette gi våre innspill til neste års jordbruksforhandlinger.

Østfold er Norges matkammer

I Østfold brukes hele 19 prosent av arealet til jordbruksareal, bare Vestfold bruker mer. Dyrka mark brukes til kornproduksjon (79 prosent), gras (19 prosent) og grønt, inklusive bær, frukt, grønnsaker og poteter (2 prosent).

Østfold har store produksjoner innenfor alle av norsk matproduksjons viktige produkter; korn, melk, kjøtt, egg, grønt og bær. Fylket er størst i landet på kornproduksjon med 23 prosent av landets produksjon i 2016, og er også store på fjørfe- og eggproduksjon. I Østfold utgjør det økologiske arealet 6 prosent, og den økologiske produksjonen utgjør en stor andel av total norsk produksjon. Østfold er særlig store på økologiske egg (43 prosent), grønnsaks- (27 prosent), korn- (24 prosent) og melkeproduksjon (13 prosent).

Fylket har en variert og sammensatt næringsmiddelindustri, med stor foredling fra alle sektorer med unntak av melk, som hovedsakelig foredles på Kalbakken-anlegget til Tine. Østfoldjordbruket omfatter totalt over 5 000 arbeidsplasser i primærjordbruk og foredlingsindustrien. Antallet sysselsatte i næringsmiddelindustrien er 3 100, og har ligget nokså stabilt siden årtusenskiftet i Østfold. Antallet arbeidsplasser i øvrig industri har vært fallende i samme periode i Østfold. Dette betyr at landbasert næringsmiddelindustri utgjør en større andel av industriarbeidsplassene i dag enn i år 2000. Den totale verdiskapingen av jordbruks- og næringsmiddelindustrien i Østfold består av 7 500 sysselsatte (inkludert ringvirkninger). Alle tallene er hentet fra AgriAnalyse sin rapport 5/2017 «Jord- og skogbruket i Østfold – Sterke og mangfoldige verdikjeder». ***Å øke jordbruksproduksjon i Østfold er viktig for å bevare både matindustri og sysselsetting i fylket.***

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Løkenveien 4 1811 ASKIM Østfold Bondelag Bondelagets Servicekontor AS	Besøksadresse: Løkenveien 4 1811 ASKIM Org.nr.: 939678670 Org.nr.: 985063001 MVA	Telefon: 69 89 81 50 Bankkonto: 8101.05.12891 Bankkonto: 8101.05. 91392	E-postadresse: ostfold@bondelaget.no Internett: bondelaget.no/ostfold eller nettbonden.no
--	---	---	--

Vår dato
06.12.2017

Vår referanse
17/00903-2

Østfold er viktig for å oppnå nasjonale mål om økt matproduksjon

Den 25. april 2017 behandla Stortinget Meld. St. 11 (2016-2017) «Endring og utvikling – en fremtidsrettet jordbruksproduksjon». I innstillingen til denne (Innst. 251 S), skriver en samlet næringskomité at «*jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Av hensyn til beredskap ressursutnyttning, verdiskaping, sysselsetting og klima er det viktig at norsk jordbruk produserer de fôr- og matvarene som det ligger til rette for å produsere i Norge, og i et omfang som kan dekke innenlands etterspørsel og eksport. Komiteen viser til at utgangspunktet for matproduksjonen er arealressursene. Forvaltningen av disse må derfor ha et evighetsperspektiv.*».

I Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2016-2017) går det fram at et samlet Storting ønsker å forsterke fokuset på økt matproduksjon i Norge. Stortinget understreker nå at jordbrukets viktigste oppgave er å produsere mat. Stortinget vil at jordbrukspolitikkenes hovedmål skal være økt matproduksjon med grunnlag i norske ressurser fordi en vil ha høyest mulig sjølforsyning.

Bare 3 prosent av landet er dyrka mark og bare 1/3 av dette arealet er egnet til kornproduksjon eller til grønnsaker, poteter, frukt og bær (grøntproduksjon). For å oppnå målet om høyest mulig sjølforsyning, vil det derfor være avgjørende å produsere mest mulig matkorn og mat som puttes rett i munnen. Fordi Østfold innehar om lag 1/5 av landets kornarealer, og også har gode områder for å produsere grønt, er det spesielt avgjørende å ta vare på matjorda i fylket vårt. Gode råvarer fra nærområdene er også avgjørende for næringsmiddelindustrien i fylket og de 3 100 arbeidsplassene som finnes her.

Østfold Bondelag støtter Stortingets målsetting, og presiserer at økt matproduksjon må være på grunnlag av norske ressurser. Å øke jordbruksproduksjon i Østfold er viktig for å bevare både matindustri og sysselsetting.

Østfold Bondelag mener at politikk og virkemidler må støtte opp om målet om økt matproduksjon. Østfold Bondelag ønsker:

- et levende landbruk over hele landet, og i alle deler av vårt fylke. Det gir best utnyttelse av de knappe nasjonale arealressursene, som er grunnlaget for all produksjon.
- en variert bruksstruktur. Strukturen må tilpasses landskapet og arealene, ikke motsatt
- inntekt som gir bærekraftige driftsenheter der fornying, innovasjon og rekruttering faller naturlig

Markedsordningene

Produksjon av mat til forbruker og råvarer til matindustrien er en produksjon som er forbundet med risiko. Mange faktorer, som for eksempel lang ledetid, liten priselastisitet, ulik lagringsevne, ujevn produksjon gjennom året, avhengighet av vær og andre ytre faktorer, mange tilbydere og et fåtall store kunder (kjedene) gjør matproduksjon spesiell. Mat er ferskvare.

Vår dato	Vår referanse
06.12.2017	17/00903-2

Markedsbalansering er en av grunnsteinene i den norske landbrukspolitiske modellen, sammen med tollvernet og jordbruksavtaleinstituttet. Denne modellen har gitt stor grad av stabilitet for norsk landbruksnæring og næringsmiddelindustri over lang tid. Østfold Bondelag frykter at en svekkelse av disse grunnsteinene kan få hele det landbrukspolitiske byggverket, slik vi kjenner det i dag, til å falle sammen.

Østfold Bondelag ønsker å understreke at markedsbalansering først og fremst er et instrument for å redusere bondens risiko i markedet, både på pris og avsetning. Den har gitt en stabilitet i råvaremarkedet som totalt sett har gitt rimelig grad av forutsigbarhet, også for foredlingsindustri, dagligvarehandel og for forbrukeren.

Markedsbalanseringsutvalget konkluderte i sin rapport (2015) med at markedsbalansering bidrar til å realisere formålet om uttak av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), og at den sikrer avsetning for bonden og økt prisstabilitet. Mottaksplikten i ordninga ligger som en forutsetning for geografisk spredt produksjon, mens forsyningsplikten, som baseres på lik tilgangspris for all industri, reduserer etableringshindringene i leddet etter førstehåndsmottaket. Det blei ikke funnet bevist at markedsregulatorene har fått konkurransemessige fortrinn av ordninga.

I 2016 var det 135 bedrifter innen nærings- og nytelsesmiddelindustrien i Østfold (AgriAnalyse, 2017). Noen få er store, men vi har mange som satser på spesialiteter og lokal foredling. Mange foredlingsbedrifter er avhengig av samvirkebedriftenes forsyningsplikt for å ha sikker og stabil tilgang på råvarer. Bedrifter med egen råvareproduksjon er avhengig av mottaksplikten som sikrer avsetning for resten av råvarene. Fungerende markedsordninger demper risikoen for små og innovative foredlingsbedrifter og er med på å øke matmangfoldet.

Mottaksplikten er avgjørende for et landbruk i hele landet, og gir bonden markedsadgang uavhengig av geografi. Østfold har blant landets beste forutsetninger for å drive landbruk og vi har nærhet til markedet. Dette gjør oss mindre sårbare dersom mottaksplikten skulle avvikles og erstattes av kontraktsproduksjon. Men for å nå politiske mål om økt matproduksjon trenger vi å utnytte arealene i hele landet. Vi ønsker å øke produksjonen av det vi har fortrinn for, matkorn og grønnsaker. Da må det være mulig å utnytte grasarealene i hele landet. Østfold Bondelag mener mottaksplikten er viktig for å opprettholde et landbruk i hele landet.

Økt kornproduksjon er avgjørende for mål om økt sjølforsyning

Produksjonstilskuddsstatistikken viser at det har vært en nedgang i kornarealene på 55 000 dekar (8,5 prosent) i perioden 2000 til 2016 i Østfold fylke. Tall for 2016 viser en økning på 10 000 dekar siden året før, noe som er svært positivt med tanke på å øke sjølforsyningsgraden.

Fordi det bare er mulig å produsere korn på 1/3 av landets dyrka mark, og fordi Østfold innehar om lag 20 prosent av landets kornarealer, hvor en høy andel av arealene kan gi matkornkvalitet, påligger det fylket vårt et spesielt ansvar å bruke arealene til nettopp kornproduksjon for å øke sjølforsyningsgraden mest mulig. Til tross for høyere avlinger i

Vår dato	Vår referanse
06.12.2017	17/00903-2

---

både Østfold og på landsplan i 2014 - 2017 (prognose), vil det fortsatt være en underdekning av norskprodusert mat- og fôrkorn.

Østfold Bondelag vil understreke betydningen av gode inntektsmuligheter for å nå de ambisiøse målene for norsk landbruk. Hovedutfordringen med hensyn til å øke sjølforsyningen handler hovedsakelig om å øke norsk mat- og fôrkornproduksjon. Situasjonen for drenering og investeringer i jordveien vil være helt avgjørende for å sikre økt produktivitet i gras-, korn- og grøntproduksjonene framover.

På nasjonalt nivå er det nødvendig å heve omfanget og utvide bruken av investeringsvirkemidler. Særlig vil Østfold Bondelag peke på behovet for å fornye lager- og tørkekapasitet i kornproduksjon. Det er også store behov for investeringsvirkemidler for å lette overgangen til løsdrift i melkeproduksjon, og til å legge om eggproduksjonen til frittgående høns. Investeringsvirkemidlene nasjonalt må styrkes vesentlig skal den nasjonale produksjonen økes og næringsmiddelindustrien sikres. Østfold må få sin andel av dette.

Grovfôr i sone 1

Østfoldlandskapet er svært variert. Fylket har alt fra feit matjord på raet langs kysten som er godt egnet til frukt- og grøntproduksjon, via store og åpne leirsletter som er ideelle til kornproduksjon og til skoglendte teiger eller ravinelandskap som er best egnet til grasproduksjon og beiter. I årene etter 2000 har fylkets bønder lagt ned en stor innsats for å redusere avrenning av næringsstoffer og jord til våre vannforekomster. For eksempel er en rekke flomutsatte arealer og områder med høy erosjonsrisiko tilsådd med gras for å hindre avrenning, særlig i de prioriterte vassdragene som Halden- og Morsavassdragene.

I årets jordbruksforhandlinger fikk regjeringa gjennomslag i Stortinget for å fjerne arealtilskuddet til grovfôr i sone 1 (alle Østfolds kommuner unntatt Rømskog). Begrunnelsen for dette grepet var å stimulere til økt kornproduksjon i den sonen som er best egnet for kornproduksjon.

Østfold Bondelag støtter opp under kanaliseringspolitikken, men mener at dette må gjøres gjennom positive virkemidler for kornproduksjon framfor å redusere satsene på grovfôr. Vi mener at regjeringas fjerning av arealtilskuddet for grovfôr er lite forutsigbart, og straffer de som nylig har investert i grovfôrbasert kjøttproduksjon (storfe og sau). Disse investeringene har blitt gjort fordi man ønsker å utnytte ressursene på egen gård, som i mange områder av fylket er best egnet til gras og beiter, og fordi det er underskudd på storfekjøtt, og inntil nylig, også underskudd på sau/lam. Det har derfor blitt investert i disse produksjonene i vårt fylke, og særlig i områder som er best egnet for grasproduksjon.

Fjerningen av arealtilskuddet for grovfôr gjelder tilnærmet hele fylket og tar verken hensyn til den landskapsvariasjonen vi har, til målene om en god økologisk tilstand i vannforekomstene eller hensyn til den forutsigbarheten landbruksnæringa er avhengig av. Østfold Bondelag forventer at arealtilskuddet for grovfôr i vår sone reverseres for å sikre den forutsigbarheten næringa vår er helt avhengig av.

For å oppfylle Stortingets mål om økt matproduksjon prioriterer Østfold Bondelag følgende tiltak:

- **Velferdsordningene** må styrkes, noe som er et viktig element i forhold til rekruttering til næringa. Østfold Bondelag ønsker her særlig å prioritere avløsning til ferie og fritid, avløsning til sjukdom og fødsel mv., sjukepengeordninga og landbruksvikarordninga.
- Det er et stort behov for å modernisere driftsapparatene, både i husdyr- og planteproduksjoner. Potten til **investeringsvirkemidler** må derfor økes. Østfold Bondelag ønsker å differensiere maksimal tilskuddsprosent, slik at mindre bruk kan oppnå et relativt høyere inntektstilskudd enn bruk med større produksjon, forutsatt at det settes et maksimalt kronetak og at produksjonene er arealavhengige.
- En fondsavsetningsordning for jordbruket må på plass. Østfold Bondelag vil innføre et «**Klima- og miljøfond**» etter modell av Skogfondet, der det kan avsettes midler til framtidige investeringer i jordveien, som kalking, grøfting, større vedlikehold av hydrotekniske anlegg, nydyrking og utvidelse av gjødsellager, særlig med henblikk på biogassproduksjon.
- Det er særlig **kornøkonomien** som må løftes, men en økning her må også veies opp mot økonomien i de kraftfôrkrevende produksjonene. Prisnedskrivningstilskudd er avgjørende for å oppnå økt matproduksjon.
- Det er viktig at ordninga med **drenering** fortsetter som en langsiktig ordning, men foreslår at denne ordninga legges under ordninga **spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)**, da disse to ordningene til dels har overlappende formål. Forutsetningen er at dagens avsetning på 153 mill. kroner for de to ordningene ikke reduseres.
- Små og mellomstore bruk må prioriteres, når det gjelder budsjettmidler, enten det gjelder produksjonstilskudd eller investeringsvirkemidler.
- Økt fokus på **forskning** og utvikling, og da særlig innenfor sortsutvikling og plantevern, både innenfor korn- og grøntproduksjonene.
- Østfold Bondelag ønsker at det fortsatt skal være tilskudd til innmarksbeiter

Fylkesvise midler til bedrifter, utredning, tilrettelegging, rekruttering og kompetanse

I dag har tre av aktørene i Partnerskapet i landbruket ulike pottar med midler:

1. midler til investering og bedriftsutvikling i landbruket (IBU-midler), som forvaltes av Innovasjon Norge
2. fylkesvise bygdeutviklingsmidler til utredning og tilrettelegging (UT-midler), som forvaltes av Fylkesmannen
3. regionale midler til rekruttering og kompetanseheving (RK-midler), som forvaltes av fylkeskommunen

Vår dato   Vår referanse
06.12.2017   17/00903-2

Det er avgjørende med gode finansieringsordninger for de som vil øke produksjonen, eller satse nytt (IBU). Samtidig er det viktig å ha fokus på å utvikle ny kunnskap og spre denne. Derfor er UT-midlene og RK-midlene svært viktige. Østfold får forholdsvis lite av den nasjonale potten. Østfold Bondelag mener at Østfold som et aktivt jordbruksfylke bør få mulighet til en større pott.

Østfold Bondelag ser også med bekymring på at den nasjonale potten til utrednings- og tilretteleggingsmidler (UT) har blitt redusert fra 67 til 48 mill. kroner i de to foregående jordbruksoppgjørene. I jordbruksoppgjøret 2017 blei potten hevet med 2 mill. kroner til 50 mill., men samtidig blei potten til de regionale midlene til rekruttering og kompetanseheving (RK) redusert med 6 mill. kroner til 14 mill. Både UT- og RK- midlene er midler faglaga i stor grad benytter til små og store prosjekter for å spre kunnskap til, lage nettverk for og å skape arenaer for dagens og morgendagens matprodusenter. Eksempler på prosjekter Østfold Bondelag har fått midler til er styrking av frukt-, bær- og grøntproduksjonene, fagmøter om Inn på Tunet, satsing på Unge Bønder, Kornprogrammet, film om Østfoldlandbruket og til revisjon av verdiskapingsrapporten. Uten midler vil ikke fylkeskommunen eller Fylkesmannen kunne gå like aktivt inn i næringsutviklinga i fylket som i dag, enten det skjer gjennom Partnerskapet (for eksempel Nyskapingskonferansen) eller direkte i de enkelte prosjektene (Nyskapingskonferansen eller Landbrukshelga). **Østfold Bondelag ønsker å øke de nasjonale pottene til utrednings- og tilretteleggingsmidler (UT) og rekruttering og kompetanse (RK), minst tilbake til den summen som var i 2015, på henholdsvis 67 og 30 millioner kroner.**

Utdanning og kompetanse

Landbruksnæringa har stort fokus på utdanning. Østfold Bondelag ønsker at det må bli mer attraktivt å velge en utdanning og jobb innenfor landbruket. Får man flere unge til å velge grønne utdanninger, vil dette føre til vekst og utvikling i næringa. Dette er også en rekrutteringsfaktor inn i landbruket. Derfor bør fokuset på grønn utdanning være stort for å synliggjøre viktigheten av disse utdanningene. Østfold Bondelag oppfordrer fylkeskommunen til å videreføre sitt gode arbeid med å utvikle og bevare naturbruk på videregående nivå.

Per i dag finnes det ingen fagskoler for landbruk i Østfold. I framtida vil utdanningsnivået og -behovet øke, og Østfold Bondelag mener derfor at Østfold fylkeskommune, sammen med næringa, bør vurdere hvilke behov og muligheter det finnes for slik utdanning i fylket.

Mer kompetanse kan bidra til økt lønnsomhet, derfor er en kompetanseheving i norsk landbruk svært viktig for utviklinga. **Det må innføres et kompetansekrav i landbruket.**

Østfold Bondelag ønsker lykke til med fylkeskommunens innspill til jordbruksforhandlingene 2018.

Med vennlig hilsen

Svend Arild Uvaag
Elektronisk godkjent, uten underskrift

Mina Mjærum Johansen